

OKRESNÁ KNIŽNICA DÁVIDA GUTGESELA
v Bardejove

ZBORNÍK

súťažných prác z literárnej súťaže
v preklade
umeleckého textu
zo slovenského jazyka
do rusínskeho jazyka

v projekte

MOJE KORENE

Zostavila Alžbeta Kutašovičová

**Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry národnostných menšín**

Bardejov 2018

Obsah

Bc. Kutašovičová, A.: <i>Literárna súťaž v umeleckom preklade</i>	3
Mgr. Marhulíková, A.: <i>Hodnotenie jazykového prekladu</i>	5
Prítoková, J.: <i>Gabriela Futová: Poškoláci</i>	7
Džubaková, N.: <i>Mária Ďuričková: Agneškina veľká starosť</i>	13
Bilčák, J.: <i>Ezop – Myšací snem</i>	16
Bilčaková, J.: <i>Ján Domasta: Holíčska biela pani</i>	18
Semanišinová, Š.: <i>Jozef Pavlovič: Dúha farbičky si strúha</i>	20
Prítoka, M.: <i>Jean de La Fontaine: Kocúr, lasička a králik</i>	21
Kramárová, V.: <i>Gabriela Futová: Nezblázni sa mamička</i>	23
Demjanovičová, M.: <i>Lubomír Feldek : O hlúpej žene</i>	25
Džubaková, D.: <i>K. Jarunková: O škole, do ktorej sa nedalo prísť načas</i>	30
Bilišňanský, M.: <i>B. Čulmanová, S. Košický: Slovenské povesti</i>	33
Majorošová, Z.: <i>Hans Christian Andersen: Snehová kráľovná</i>	38
Matuševská, E.: <i>Moje korene - Moji koriňa</i>	40

Úvod

Literárna súťaž v umeleckom preklade

Knihovníci Okresnej knižnice Dávida Gutgesela v Bardejove s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín vypracovali projekt na podporu čítania a výchovy k literárnemu umeniu detí a mládeže, ktorým oslovili ako staršiu, tak aj najmladšiu generáciu rusínskej národnostnej menšiny, a tak prehľadli jej vzťah k materinskému jazyku.

Prínosom projektu literárno-spoločenského podujatia „Moje korene“, s účasťou osobností rusínskej národnostnej menšiny, bolo pripomenúť si a vyzdvihnúť menšinový jazyk, s ktorým sa v regióne na východe Slovenska stretávame dennodenne, a ktorému patrí aj naša pozornosť. Prostredníctvom literárnej súťaže v umeleckom preklade textov zo slovenského spisovného jazyka do jazyka národnostnej menšiny bolo zároveň hľadanie zabudnutých výrazov a ich prezentovanie širokej verejnosti. Na súťaž nadväzovala beseda so zaujímavými osobnosťami vychádzajúcimi z tejto národnostnej menšiny.

Ďalším prínosom tohto projektu bolo pripomenúť si zvyky, kroje, tradičné jedlá, zaspomínať si na rôzne zážitky a príhody, obohatiť sa o rôzne skúsenosti zo života ľudí v danom regióne, čomu bolo venované už spomínané literárno-spoločenské podujatie spojené s výstavou rôznych zozbieraných materiálov – kníh, fotografií, dobového náčinia, výšiviek, krojov, obrázkov a národných piesní a výtvarných prác žiakov zo ZŠ z obce Beloveža. Na podujatí sme si predstavili tvorbu v rusínskom jazyku regionálnej autorky Márie Kostovej a ilustrácie Eriky Kostovej.

A tak sa vám dostáva do rúk zborník, v ktorom sú publikované súťažné prekladové texty. Sú v ňom uverejnené aj pôvodné umelecké texty jednotlivých autorov, fotografie z literárno-spoločenského podujatia a z výstavy. Samotná súťaž sa začala jej vyhlásením v apríli 2018. Pripomenieme si súťažné zadanie:

Súťažiaci základných škôl mali za úlohu vypracovať preklad ľubovoľne vybraného umeleckého textu, ktorým mohla byť báseň, príbeh, rozprávka, zo slovenského spisovného jazyka do jazyka národnostnej menšiny – rusínčiny. Umelecký text na preklad si súťažiaci vyberali sami, prípadne s pomocou rodičov, učiteľov alebo knihovníkov. Hotové práce v počítačovom textovom dokumente formátu A4 v rozsahu 1 – 1,5 strany súťažiaci doručili do knižnice na ohodnotenie do 25.5.2018 na oddelenie literatúry pre deti a mládež. Na jazykovú a gramatickú stránku dozerala odborná porota pozostávajúca z členov

národnostnej menšiny, a to: Mgr. Anna Marhulíková, učiteľka ZŠ, Ludmila Matuševská, bibliohgračka OKDG v Bardejove a Dana Pirchalová, knihovnička OKDG v Bardejove. Odborná porota zároveň prihliadala na hovorové slová vyskytujúce sa v reči jednotlivých regionálnych oblastí, a nechala ich v prekladových textoch v takej podobe, akou sa vyjadril súťažiaci. ...A o to nám v týchto prekladoch predsa išlo: pripomenúť si zabudnuté a menej používané výrazy. Preto možno nájsť v zborníku aj slová, ktoré nie sú upravené podľa kodifikovaného rusínskeho jazyka. Vybrané súťažné texty súťažiaci prečítali na literárno-spoločenskom podujatí „Moje korene“ 6. júna 2018, na ktoré okrem nich a poroty boli prizvané spevácke skupiny z obce Beloveža, Kurov, ale aj široká verejnosť, čo malo výnimočný kultúrno-spoločenský význam.

Bc. Alžbeta Kutašovičová, Okresná knižnica Dávida Gutgesela

foto: J. Marhulík

Vyjadrenie poroty

Hodnotenie jazykového prekladu

Z celkového množstva oslovených žiakov regionálnych základných škôl sa do projektu zapojilo 11 súťažiacich, žiakov z 3 základných škôl bardejovského okresu, a to z obcí: Beloveža, 3 žiaci; Gaboltov, 4 žiaci; Malcov, 4 žiaci.

Výber umeleckých textov na preklad si volili súťažiaci samostatne, prípadne s pomocou rodiny, učiteľov, čo znásobilo záujem o prácu s literatúrou doma, v škole i v knižniciach i ovplyvnilo celkovú informovanosť o možnosti prezentácie v rusinskom jazyku, čo je mimoriadne vzácne.

Najmladšou súťažiačou bola Ninka Dzubaková, 2. ročník ZŠ Beloveža.

Najstaršími boli štyria žiaci 9. ročníka: Juliána Bilčáková, ZŠ Malcov; Jana Prítoková, Matúš Prítoka, Miriam Demjanovičová – všetci zo ZŠ Gaboltov.

Námetová skladba: Súťažiaci si vyberali z im blízkych námetov. Sú to námety o živote, vzťahoch i hodnotách v rodine, škole, príbehy o zvieratkách poučným záverom, príbehy z historických povestí, rozprávkový svet – bytosti. Máme tu jediný preklad básne – preložila Šarlotka Semanišinová, 4. ročník ZŠ Beloveža.

Jazykový preklad zo slovenského do rusínskeho jazyka je na veľmi dobrej úrovni, obsah ukážok je dôsledne dodržaný, spisovný rusínsky jazyk je občas obohatený o nárečové slovo, čo v tomto prípade neznižuje jazykovú úroveň, ale dáva jej osobitý „punc“ časti regiónu.

Všetky príbehy boli súťažiacimi veľmi citlivo vybrané a na veľkú radosť dospelých, všetky smerujú ku vzácnym ľudským hodnotám, ktoré sa prejavujú práve vo vzťahoch, spolunažívaní hrdinov ukážok, k víťazstvu dobra nad zlom.

Na autorské čítanie som odporučila preklad v podaní Janky Prítokovej zo ZŠ v Gaboltove, „Poškoláci“ – 2 strany vydareného prekladu s témou „školáčkou“ (nie je ľahké pocitovo pracovať a nepodľahnúť neprajným situáciám a nevzdávať svoje ciele).

Podakovanie patrí organizátorom projektu, súťažiacim a všetkým, ktorí ich podporili. Spoločne bolo vykonané „dielko“, ktoré sa môže stať výbornou motiváciou i celkovým povzbudením do práce s literatúrou i hľadaním krásy i bohatstva v nej, na

povzbudenie národnostného povedomia Rusínov i objavovanie vlastných jazykových spôsobilostí k vlastnej tvorbe na vyjadrenie krás okolitého sveta.

Mgr. Anna Marhulíková, učiteľka ZŠ

foto: J. Marhulík

Súťažné preklady

Gabriela Futová: Poškoláci

Tak toto je teda naozaj riadny trapas! Ostať za trest po škole. Ja, najlepšia žiačka v ročníku. Tá krava Machová ma musí nenávidieť. Ale prečo? Že sa mi darí? Že viem, čo chcem, a snažím sa? Nechať ma po škole za takú hlúposť. Dajsamivete, neskorý príchod na hodinu. Meškala som len dve minúty, žiaľ, učiteľka bola rýchlejšia. A úplne nezmyselne nekompromisná. Vraj: „Pravidlá platia aj pre premiantov, Steinerová. Ostávaš po škole!“

Neznášam ju. A neznášam aj celý poškolácky systém našej školy. Zaujímalo by ma, kto to vymyslel. Učiteľia sa asi naozaj nudia, keď ich baví venovať sa popoludní extra poškolákom. Rozdelili si to teda múdro. Každému vyjdú maximálne dve služby v mesiaci. Ešte dnes ráno som si myslela, že tak im treba, vagabundom, ktorí ostávajú po škole pravidelne. A zrazu mám byť medzi nimi aj ja.

Triedu na to vybrali perfektnú. Priamo oproti zborovni, asi aby ikto nemal šancu utiecť. Keď som stláčala kľučku na dverách, oblieval ma pot. Ktovie, koľko ich tu dnes bude. A ako na mňa budú pozeráť...

Do triedy som vrazila so sklonenou hlavou. Nezrozumiteľne som čosi zamumlala, akože na pozdrav, a rýchlo som sa posadila do najvzdialenejšieho kúta.

„Hej! To je moje miesto!“ ozval sa hlas nado mnou.

Dočerta! Zanáďavala som v duchu. Ja som úplný debil. Sadla som na miesto najväčšiemu chuligánovi zo školy. Kolovali o ňom desné chýry. Že fajčí a pije, že je strašný bitkár a že dokonca kradne. Pomaly som zdvihla hlavu.

„Je tu niekde napísané tvoje meno? Nie je! Tak sa netvár, že ti to tu patrí!“ odsekla som dúfajúc, že môj hlas znie sebaisto.

„Meno tu síce nemám,“ šklabil sa Ksicht, „ale všetci vedia, že tu sedávam ja. Ale vieš, čo? Že som džentlmen, sadnem si vedľa teba. Pokojne si tu sed.“ Ksicht sa usadil vedľa mňa. „Nemáš niečo na jedenie? Ešte som neobedoval.“

Pohrdavo som sa k nemu otočila chrbtom. S takýmto pakom sa nemienim vôbec baviť. Jednu hodinu vydržím a potom, potom už nikdy viac!

„Čau, Silva!“ vykrikoval Ksicht, „kde ťa čapli dnes?“

„Na prváckom vecku.“ Odpovedal čudesne zmaľovaná osoba. Deviatka, ktorej sa boja aj naši chalani.

„Ti už načisto šibe,“ poznamenal Ksicht. „Vypaľovať pri tých drobcoch. Veď tí ťa nabonzujú ako prví!“

„Náhodou boli zlatí, jeden si dokonca aj potiahol.“

„Ty si fakt už dočista vygumovaná.“

„Hlavne, že ty si Einstein!“

„Bony dnes nepríde?“

„Viem ja? Nejako sekal dobrotu, myslím, že ho trochu prikvačil foter, stopol mu vreckové, či čo.“

Do triedy vošli ďalšie tri osoby. Snažila som sa nepozerať ich smerom, vytiahla som knihu a snažila sa čítať. Nahlúpne rozhovory ostatných ma však vyrušovali. Rozoberali všeličo, krčmu na sídlisku, nákupné centrum, predavačky v trafikách a hlavne sobotňajšiu diskotéku. Bola tam zvláštna zostava, dvaja piataci, tri šiestacky, traja deviatci, dve neidentifikované osoby a ja.

„Stačilo, stačilo!“ hlas Machovej zahrnel hneď vo dverách. „Vážení, vytiahnite si zošity. Napíšete mi sloh, forma rôzna, téma...“

„Ale veď vy neučíte slovenčinu!“ ozval sa Ksicht.

„Máš s tým problém? Ak ti to prekáža, môžem ťa vyskúšať včerajšiu látku z dejepisu, dokonca môžem tvoju odpoveď normálne klasifikovať!“

„Žiadny problém,“ zdvihol Ksicht obe ruky. „Len som bl zvedavý.“

„Téma: vplyv histórie na váš život.“

„Mňa minulosť nezaujíma, podstatný je dnešok,“ zahundrala Zmaľovaná.

Vytiahla som z tašky zošit na slovenčinu, otvorila ho zozadu a začala písať.

So slohmi nemám problém, a hoci ma dejepis nebaví, v hlave sa mi okamžite vyrojil nápad. Kozmetika. Dnes sa do módy vracajú kozmetické prípravky založené na rovnakých prostriedkoch ako kedysi. Med, bylinky, plody zeme... Téma sa písala takmer sama.

„Si dobrá,“ ozval sa Ksicht. „Ešte som ani nezapol pero a ty už máš pol strany, Nechcela by si to zmáknúť aj za mňa?“

„Nechcela!“ odvrkla som pohrdavo. Ďalej som usilovne písala. Machová sa prechádzala pomedzi lavice, tu a tam sa pri niekom pristavila. Samozrejme, ani jednu zastávku nenechala bez komentára, čo ma dosť vyrušovalo. Keď som o dvadsať minút skončila, odložila som pero do peračníka so zositom v ruke som sa pobrala k učiteľke.

„Mám to hotové,“ položil so zošit na stôl.

„Sadni si na miesto,“ Machová mi nevenovala ani pohľad.

„Nemohla by som už odísť? Mám ešte povinnosti. Úlohu som dokončila.“

„O tom, či si ju dokončila, rozhodujem ja. Povedala som, sadni si na miesto!“ jej zvýšený hlas ma donútil zahryznúť si do jazyka. Obrátila som sa, že poslúchnem, ale pocit, že mi krivdí, ma nepustil.

„Pani učiteľka, o hodinu mi začína hodina angličtiny na jazykovej škole. Všetky veci mám doma, ak tu ostanem, nestihnem to.“

Poškoláci už dávno prestali písať. Namiesto toho sledovali môj slovný duel s Machovou. Cítila som, že sa začínam červenáť.

„To si si mala rozmyslieť, keď si sa po zvonení tárala po chodbe!“

„Ale...“

„Dost! Povedala som, sadni si! Budeš tu do konca ako všetci ostatní!“

„Nechcem sa do toho miešať,“ ozval sa Ksicht, „ale keď to má napísané, aký má zmysel, že tu bude s nami sedieť?“

„Ak s do toho nechceš miešať, tak sa nemiešaj! Si posledný, koho názor ma zaujíma!“ Machová vytiahla diár a čosi si doň zapísala.

Sadla som si na svoje miesto. Hnev vo mne bublal ako vriaci olej.

„Je to krava,“ zamrmlal Ksicht.

„Pýtala som sa niečo? Máš pocit, že som sa ťa na niečo pýtala?!“ vyskočila som úplne naježená. „Daj mi pokoj!“

„Steinerová, mala by si sa naučiť ovládať,“ ozvala sa Machová posmešne. „Nezabúdaj, kde sa nachádzaš. V škole, stále si v škole. Zajtra sem prídeš zas!“

foto: J. Marhulík

Po škole

Ta toto je veru rjadna haňba! Ostati za pokutu po škole. Ja, najlipša žiačka v ročníku. Tota korova Machova ňa musit nenaviditi. Ale čom? Že ša mi darit? Že znam, što chcu a snažu ša? Ochabiti ňa po škole za taku glupotu. Čudujšašvite, neskoryj prichod na hodinu. Meškala jem ľem dvi minuty, no, učitelka byla rychliša. A načisto nezmyselňi nerozumna. Že: „Zakony plaťat i pre premjantoch, Stejnerova. Ostavaš po škole!“

Neznašam ju. A neznašam i calyj poškolackyj chod našoj školy. Zajimalo by ňa, čto to vydumal. Učitele ša asi naozaj nudat, ked ich bavit venovati ša poobidi znamym poškolakom. Rozdílili si to barz mudro. Každomu vyjduť najvece dvi služby v mišaci. Isti hneska rano jem si myšľila, že tak im treba, vagabundom, kotry ostavajut po škole pravidelňi. A zrazu mam byti medži ňima i ja.

Trjedu na to vybrali vybornu. Rivno proti zborovňi, asi žeby nikto nemal šancu fteči. Ked jem stiskala kľučku na dveroch, obľival ňa pot. Kto zna kilko ich tu hneska bude. A jak na ňa budut smotriti... Do trjedy jem vošla zo zvišenom holovom. Nezrozumitelňi jem štoska zahundrala, jak na pozdraviňa, a rychlo jem si šala do najvzdaleňjšoho kuta.

„Hej! To je moje misce!“ ozval ša holos nadomnom.

Dofrasa! nadavala jem v myšľi. Ja jem takyj debil. Šala jem sobi na misce največšoho lajdaka na škole. Povidali ša o ňim hrozny reči. Že kurit i pije, že je veľkyj bitkar a že donkonca krade. Pomaly jem dvihla holovu.

„Je tu dagde napisane tvoje meno? Ňit! Ta ša netvar, že ti to tu patrit!“ povila jem, dufam, že mij holos žňit isto.

„No meno tu nemam,“ škeril ša Ksicht, „ale šytky znajut, že tu šidam ja. Ale znaš što? Že jem gavalir, šadu si ku tobi. Pokojňi si tu šid.“ Ksicht sobi šal vedľa mene. „Nemaš dašto na idžiňa? Išti jem neobidoval.“

Hrdo jem ša ku ňomu oberla chrbetom. S takym somarom ša ja nebudu bavit. Jednu hodinu vytrimu a potim, potim už nikda vece!

„Čau Silvyjo!“ vykriknul Ksicht, „Gde ťa lapili hneska?“

„Na pervackym zachodě,“ odpovila na čudo zmaľovana osoba. Deviatka, kotroj ša bojat i našy chlopci.

„Tobi už načisto šibe,“ povil Ksicht. „Kuriti pri tych smarkatych. Šak oni ťa nabonzujut jak peršy!“

„Nahodu byli zlaty, jeden sobi i pořahnul.“

„Ty jes už načisto vygumovana.“

„Hlavni že ty jes Einstein!“

„Bony hneska nepride?“

„Znam ja? Dajak sekal dobrotu, sobi dumam, že ku ňomu ňaňo prisňijšij, mu stopnul piňazi či što.“

Do trjedy hvošli dalšy troje ľude. Snažyla jem ša nesmotriti ich smerom, vytahla jem knižku i snažyla ša čitati. Čudny rozhovory ostatnych ňa šak vyrušovali. Rozoberali šyto možne, korčmu na ulici, obchody v mišči, predavačky v obchoďi z cigaretľami a hlavni sobotňajšu zabavu. Byla tam čudna zostava, dvome piataci, tri šestačky, troje deviataci, dvi neznamy osoby i ja.

„Stačit, stačit!“ holos Machovej bylo čuti dakoj vo dveroch. „Važeny, vytahnite sobi pisan-ky. Napišete mi sloh, jak, to je jedno, tema...“

„Ale šak vy neučite slovenskyj jazyk!“ ozval ša Ksicht.

„Maš s tym problem? Ked ti to vadit, možu ťa vyskušati včerajšu latku z dějinoch, dokonca možu tvoju odpovit' normalni oznamkovati!“

„Žadnyj problem,“ dvihnul Ksicht obidvi ruky. „Len jem byl zvedavj.“

„Tema: vpliv historii na vaš život.“

„Mene minulost nezajimat, podstatnyj je dnešok,“ zadudrala Zmalovana.

Vytahla jem z tašky pisanku na slovenskyj jazyk, otvorila ju zozadu a začala pisati. Zo slohami nemam problem, i ked ňa dějiny nezajimajut, v holovi ša mi dakoj vydumal napad. Kozmetika. Hneska ša do mody vertajut kozmeticky pripravky založeny na rovnakych receptoch jak dakoli. Med, bilinky, plody zemli... Tema ša pisala skoro sama.

„Jes dobra,“ ozval ša Ksicht. „Išti jem ani nezapnul pirko a ty už maš pul strany. Nechcila by jes to napisati i za mene?“

„Nechcila!“ odpovila jem pišni. Dalej jem usilovni pisala. Machova ša prechadžala po-medži lavici, tu i tam ša pri dakomu zastavila. Samozrejmi, že ani jednu zastavku neochabila bez komentara, što ňa dost vyrušovalo. Ked jem o dvacet minuty skončila, odložyla jem pirko do perečnika a z pisankom v ruki jem ša pobrala ku učitelki.

„Mam to zrobene, položyla jem pisanku na stil.“

„Šad sobi na misce!“ Machova na ňa ani neposmotrila.

„Nemohla by jem už iti het? Mam išti povinnosti. Ulohu jem dorobila.“

„O tym, či jes ju dorobila rozhoduju ja. Povila jem, šad sobi na misce!“ jej zvyšenj holos ňa donutil zakusiti si do jazyka. Oberla jem ša, že posluchnu, ale pocit, že mi krivdit, ňa nepustil.

„Pani učiteľko, o hodinu mi začínat hodina anglickoho jazyka na jazykovi školi. Šytky veci mam doma, jak tu ostanu, nestihnu to.“

Poškolaci už davno prestali pisati. Namisto toho smotřili na mij slovnjy duel z Machovom. Citila jem, že ša začínam červenati.

„To jes si mala rozmišľiti, ked jes ša po zvoňiňu tulala po chodbi!“

„Ale...“

„Dost! Povila jem, šad si! Budeš tu dokonca jak šytky ostatny!“

„Nechcu ša do toho mišati, ozval ša Ksicht, „ale ked to ma napisane, jakyj ma vyznam, že tu bude z nami šidila?“

„Ked ša do toho nechceš mišati, ta ša nemišaj! Jes poslednjy, koho nazor ňa zajimat!“ Machova vyťahla zapisnik i štoska do ňoho zapisala.

Šala jem si na svoje misce. Hňiv vo mi kypil jak horiači olňj.

„To je korova,“ zamřmlal Ksicht.

„Prosila jem ša dašto? Maš pocit, že jem ša řa dašto prosila?!“ vyskočila jem načisto naloščena.

„Daj mi pokij!“

„Steinerova, mala by jes ša naučiti ovladati,“ ozvala ša Machova pošmišňi. „Nezabudaj, de ša nachodžáš. V školi, išři furt jes v školi. Zaran tu prideš zas!“

Preklad: Jana Prítoková, 9. A, ZŠ s MŠ Gaboltov

Mária Ďuríčková: Agneškina veľká starosť

Na začiatku školského roka povedala pani učiteľka prvákovi, že im bude akoby druhou mamou. Môžu sa jej so všetkým zveriť ako vlastnej mamičke.

Veď je to len dobre – mať dve mamy, myslela si Agneška. Niektoré deti nemajú vraj ani jednu, a ja mám až dve. Prvá je vedúcou v mliekarni, doma varí, perie, žehlí, jednodaj sa ponáhľa a okrikuje ocka i mňa... Druhá mama nás učí čítať, písať, rátať, hrá sa s nami, kreslí, spieva, chodí s nami na prechádzky. A vôbec na nás nekričí, iba čo niekedy zatlieska rukami...

Zastane si raz Agneška pri učiteľkinom stole:

„Pani učiteľka, chcela by som vám niečo povedať.“

„No tak povedz, Agneška.“

„Pani učiteľka, ja vás mám veľmi rada. Mám vás radšej ako svoju mamu.“

„Ale to nemôžeš, Agneška,“ prelakla sa učiteľka.

„Vlastná mamička je vždy prvá, veď ona ti dala život. A stará sa o teba, živí ťa, šatí... Nie, aby si jej povedala to, čo pred chvíľou mne!“

„Ja som jej to už povedala.“

„Ech, ty ponáhľajka!“ zamračila sa učiteľka. „A čo na to mamička?“

„Povedala mi, že keď vás mám radšej ako ju, aby som sa presťahovala k vám. Tak som si už poskladala veci do kufríka a zajtra si ho donesiem a pôjdem už s vami, dobre?“

Učiteľke preletel po tvári úsmev.

„Nuž ale teraz, Agneška, pred Vianocami? Pred stromčekom a vianočnými darčekom? Rodičia ti iste niečo chystajú, ba aj ty im...“

Agneške sadla na čelo starosť.

Naozaj, darčeky. Ktohovie, čo jej rodičia chystajú, možnože chodiacu bábu. A ona im vyšiva v škole dečku a záložku... no veru...

„Tak cez Vianoce by som ešte zostala doma, dobre?“ vraví Agneška váhavo. „Ale potom už prídem k vám.“

Prešli vianočné sviatky, plné ihličnatej krásy, darčekom, snehu a ľadu.

Hneď v prvý deň školy, ešte pred vyučovaním, prišla Agneška k stolu, na ktorom si pani učiteľka rozkladala pomôcky.

„Pani učiteľka,“ vraví hláskom ako hodvábná nitôčka. „Nehnevajte sa na mňa, ale ja predsa len ostanem doma. Lebo, viete, keby som odišla, naši by boli smutní. Aj mamička by

bola smutná, aj otecko. Aj muškáty v predsieni by boli smutné, nemal by ich kto polievať.“ Čelo nad nebovými očami je zatienené starosťou.

„Moja zlatá Agneška,“ hovorí učiteľka vrúcne. „Aké si ty rozumné a dobré dievčatko! Našla si správne riešenie: doma byť s rodičmi a aj s tými muškátmi – a v škole s učiteľkou a ostatnými deťmi, to je ono!“

A hladí ju po plavých vlasoch.

Dobré slovo a mäkký dotyk rúk zahŕňajú konečne z Agneškinho čela tú veľkú starosť.

Agneškina veľká kľopota

Na začatku školského roku povila pani učiteľka peršakom, že jim bude jak keby druhom mamom. Možno sa ji zo šitkým zvirity jak vlastni mamochky.

Šak to je dobry – maty dvi mamy, myslila si Agneška. Dakotry dity nemajut ani jednu, a ja mam až dvi. Perša je veducom v molokarni, doma varit, rajbe, bigľuje furt ša ponahľat i kričit na ňanĳka i na mene... Druha mama nas učit čitaty, pisaty, rachuvaty, hrat ša z nami, maľuje, špivat, chodyt z nami ša prochodžaty. A nigda na nas nekričit, lem što dakoli zatliskat rukami...

Postavit ša raz Agneška pri učiteľkinym stoli:

„Pani učtelka, choťila by jem vam dašto povisti.“

„No ta povič, Agneško.“

„Pani učitelko, ja vas mam barz rada. Mam vas radšej jak svoju mamu.“

„Ale to nemôžeš, Agneško,“ strašila ša učiteľka.

„Ridna mamochka je furt perša, šak ona ty dala žyvot. A starat ša o ťa, žyvít ťa, oblikat... Ne že ji poviš toto, što teper mi!“

„Ja jem ji to už povila.“

„Joj ty poplašňaku!“ zachmurila ša učiteľka. „A što na to mamochka?“

„Povila mi, že ked vas mam radšej jak ju, ta naj ša prestahuju ku vam. Ta jem si už poskladala lachy do zajdočky a zaran si ju prinesu a pidu už z vami, dobry?“

Učitelki preletil po tvári usmiv.

„No ale teper Agneško, pered Ristvom?“ Pered stromikom i darunkami?“ Rodiče ty pevno dašto rychtujú, i fajno ty jim...“

Agneški šala na čelo klopota. Dopravdy, darunky. Chtoznat što ji rodiče rychtujut, može popku, što chodit. I ona jim vyšyvat v školi dečku i založku... ta vera...

„Čerez ristvo by jem iši zostala doma, dobry?“ Povidat Agneška neisto. „No potym pridu ku vam.“

Prešlo Ristvo, povne ihličnatoj krasy, darunkoch, šňihu i ľadu.

Dakoj peršyj deň školy, iši pered vyučovaňom, prišla Agneška ku stolu, na kotrym si pani učitelka rychtuvala robotu.

„Pani učitelko,“ povidat holoskom jak hodvabna nitočka. „Nehnivajte ša na mene, no ja i tak ľem ostanu doma. Bo znate, keby jem odyšla, našy by byli smutny. I mamočka by byla smutna i ňanko. I muškaty na verandi by byli smutny, nemal by jich chto polivati.“

Čelo nad belavyma očami je zachmurene klopotom.

„Moja zolota Agneško,“ povidat učitelka serdečni. „Jake ty jes rozumne i dobre divčatko! Našla jes rozumne rišiňa: doma byty z rodičami i z tyma muškatami – a v školi s učitelkom i druhyma dítmi, tak to mat byti!“

I hlaskala jej po zoloty ch volosoch. Mile slovo i mjahke pohladžiňa ruk zahaňajut na konec z Agneškinoho čela totu veliku klopotu.

Preklad: Nina Džubaková, 2. roč., ZŠ Beloveža

foto: J. Marhuľík

Ezop – Myšáci snem

Na jednom gazdovskom dvore chovali veľkého čierneho kocúra. Myši z neho mali taký strach, že keď vyliezol zo svojho pelechu, žiadna z myši sa neodvážila vystrčiť von ani fúzy. Kocúr bol spokojný, pán bol spokojný, len myšiam sa nepáčilo, že nemôžu behať po stodole. Jedného dňa sa otec myšiak rozhodol, že treba konať, a to rýchlo. Zvolali preto myšáci snem, aby sa poradili, ako ďalej. Myši navrhovali hneď niekoľko riešení, ale žiadne z nich sa nedalo uskutočniť. „Otrávime kocúra!“ povedala jedna. „Môžeme na neho nachystať pascu!“ pištala druhá. Ostatné myši sa pochytili kolo pliec a vyhúťali, že by bolo hádam najlepšie ostrihať kocúrovi pazúriky a vylámať mu všetky zuby. Ale ako to urobiť? Keď už myši nevedeli nič múdre vymyslieť, vyliezol najodvážnejší myšiacik na rebrík, zazvonil roľníčkou a povedal: „Priviažeme kocúrovi na chvost tento zvonček a budeme ho počuť vždy skôr, ako sa priblíži. Nikdy nás nechytí, lebo včas utečieme. „Nápad sa myšiam páčil, ale za nič na svete sa nevedeli dohodnúť, kto pôjde kocúrovi zvonček na chvost priviazať. Zrazu mali všetky veľa práce a o chvíľu nezostala pod rebríkom po snehme ani stopa. Tak tam myšiacik – výmyselník ostal sám s roľníčkou v labke.

Ponaučenie: Vždy je lepšie dostať nápad, ako ho potom zrealizovať.

Sejm myš

Na jednom gazdivskym dvori chovali veľkého čorného kota. Myši z ňoho mali taky strach, že keď vyliz zo svojoho pelechu, žiadna z myšoch ša neopovažyla vyťahnuti vonka ani bajusy. Kit byl spokojnyj, pán byl spokojnyj, lem myšom ša neľubilo, že nemožut ftikati po stodoli. Jednoho dňa ša otec myšak rozhodnul, že treba konati, ale chytro. Zvolali zato sejm myš, žeby ša poradili, co ďalej. Myši povidali dakoj vecej rišyňoch, ale žadne z nich ša nedalo zrobiti. „Otravime kota!“ povila jedna. „Možeme na ňoho narychtovati past!“ piščala druha. Ostatny myši ša polapali golo plečoch a vydumali, žeby bylo najlipše ocvakati kotovi pahnosty a vylamati mu šytky zuby. Ale jak to zrobiti? Ket už myši neznašli ničoho mudroho vydumati, vyliz najodvažnyjšy myšak na drabinu, zabrinkal brinčkom a povil: „Priviažeme kotovi na chvist ten tu brinček a budeme ho čuti

furt skorej jak stihne priti. Nigda nas nelapit bo furt ho skoro začujeme a stihneme fteči.“ Napad ša myšom ľubil, aľe za nič na šviti ša neznali dohodnuti, chto pide kotovi brinčok na chvist priviazati. Odrazu mali šytky myšy veľo roboty a za nedovho neostala pid drabi- nom po sejmi aňi stopa. Tak tam myšak-vydumnik zostal sam z brinčkom na labki.

Ponaučiňa: *Furt je ľipše napad dostati, jak ho potim zrobiti.*

Preklad: Juraj Bilčak, 7. A,ZŠ Malcov

foto: J. Marhulik

Ján Domasta: Holíčska biela pani

Ľudia umierajú aj v máji. A nemali by! Máj je mesiac slnka, mesiac kvetov, mesiac lásky a radosti. A pohreb nie je radosť! No jednako si ľudia vydýchnu, keď umrie surovec, ktorý ich trápil, týral. Povráva sa, že aj na Holíčskom zámku zomrela pred tromi či štyrmi storočiami na samom začiatku mája pani, ktorá bola horšia ako jej kat. Kat mučil len obeť, ktoré mu predhadzovala, no jej akoby iné ani po hlave nechodilo, len vymýšľať, koho ako potrápiť, ponížiť, komu ako spôsobiť čo najväčšiu bolesť. Ani vlastnú dcéru nešanovala. Od detstva ju nenávidela. Od detstva na ňu žiarila, lebo ľudia ju väčšmi obdivovali ako mater. Preto ju od malička obliekala ako Popolušku. No, keď dievča dospievalo, ani tie najchatrnejšie handry nevládali zakryť jej nevšednú krásu. Páni sa aj naďalej materi úctivo klaňali, aj slovami jej lichočili, ale oči mali iba pre jej dcéru. Po každom takomto stretnutí mala dcéra doma peklo. Mati sa jej vysmievala, hladom ju trápila. Aby dievčina nevidela, aká je pekná, už roky nesmelo byť na zámku nijaké zrkadlo. Vari do šestnásteho roku dievča materi verilo, že je špatné, že ho ľudia len zo súcitu vychvaľujú. No raz sa akýmsi činom predsa len dostalo k zrkadlu. V tej chvíli pochopilo materinu žiarlivosť a začalo ju nenávidieť. A z nenávisti sa zrodila túžba po pomste. Povedalo si, že jej pokazí každú radosť, ako ona kazí jemu. Jedinou radosťou starej gróffy bola zábavka s tromi psami a tromi mačkami. S tými sa mazala. Tým nesmel nikto ublížiť. Denne ich sama kúpala i voňavkovala. Spávali v kvetinových postieľkach v jej spálni. Na tejto jej mánii zosnovala dcéra svoju pomstu. Kedykoľvek vystihla chvíľu, keď sa mať čímsi zaoberala, dráždila psov i mačky tak, že začali zlostne vrčať a prskať vždy, keď čo len zazreli miskú, do ktorej dostávali žrať. Dúfala, že raz starú poriadne doškrabú alebo aj dohryzú. No skôr, ako by bolo k tomu prišlo, mať sa na schodoch potkla práve o svoju najobľúbenejšiu mačku. Padla tak nešťastne, že si rozbila hlavu o schodovú hranu. Pravdaže, dcéra za ňou ani trochu nesmútila. Ba, aby jej ešte aj po smrti urobila čosi napriek, dala skántriť jej psov i mačky. Ani smútok nechcela nosiť. Dlhو ju museli prehovárať, aby sa predsa len obliekla do čierneho. No len čo poslednému smútočnému hostovi kývla na rozlúčku, odhodila tmavé šaty, obliekla sa do bieleho a začala bláznivo tancovať a vyspevovať si.

Holičská bílá pani

Lude hmerajut i v maju. A nemali by! Maj je mišac sonca, mišac kvitkoch, mišac lasky a radosti. A pohrib ne je radost! No jednak si lude vydychnut, ked hmre surovec, chtoryj ich trafil abo tiral. Povidat ša, že aj na Holičským zamku hmerla pred troma či štyroma storočami na samym začatku maja pani, chtora byla horša jak jej kat. Kat mučil lem obeť, chtory mu piďšmarjovala, no jej jak keby inakše ani po holovi neľitalo, lem vymyšľati, koho jak potrapiti, poňžyti, komu jak zrobiti što najvekšu bolest. Ani vlastnu ďivku nešanovala. Od mala ju nenavidila. Od mala na ňu žarčila, bo ľude ju vecej mali radi jak matir. Zato ju odmala obľikala jak Popolušku. No ked ša z nej stavala ďivka, aňi toty najhoršy riandy nemohli zakryti jej krasotu. Panove ša i nadalej materi z uctom klaňali, i šumny slova jej povidali, ale pokukovali lem po jej ďivki. Po každym takym stretnutú mala ďivka doma peklo. Matir ša jej vyšmivala, holodom ju mučila. Žeby ďivča neznalo, jake je šumne, už roky nemohlo byty na zamku žadne zerkalo. Može do šesnastoho roku ďivča mati virilo, že je nešumne, že ho ľude lem zo sucitu vychvalujut. No raz ša jakymska zazrakom dostalo gu zerkalu. V tej chvíli pochopilo materinu žiarľivisť i zavidžiňu, i znenavidilo svoju matir. No i z nenavisti ša zrodila tužba po pomsti. Povalo si, že jej zničit každu radosť, jak ona kazit jomu. Jedinom radosťom starej grofky byla zabavka s troma psami i troma mačkami. S tyma ša rozpešćovala. Tym nemoch ničto zrobiti naprik. Každj deň ich sama kupala i voňavkovala. Furt spali v kvitkovanych pošćilkoch v jej spalňi. Na tej tu manii ša jej ďivka pomstila. Chockoľi našla čas, ked matir dašto robila, babrala do psoch i mačkoch tak, že začali zlostni vrćati a prskati furt, ked zoćili misku na žertá. Myšľila si, že raz staru poriadňi doškrabut, abo aj dohryzut. No skirše, jak by ša to stalo, maťir ša na schodoch zašpotala pravi o svoju mačku, chtoru mala najradšej. Chpala tak plano, že si rozbila holovu o hranu schodu. Pravdaže, ďivka nebyla vobec smutna, že jej matir hmerla. No žeby jej išći aj po smerti naprik robila, dala zahľuštyti jej psoch i mačky. Ani žalobu nechčila trimati. Dovho ju mušili prešćićati, žeby i tak lem ša oblekla do čornoho. No lem što poslednomu smutoćnomu hostřovi zakyvala na rozľučku, odšmarila tmavy lachy, oblekla ša do biloho a začala, jak bez rozuma, tancovati aj si vyšpivovati.

Preklad: Juliána Bilćaková, 9. A, ZŠ Malcov

Jozef Pavlovič: Dúha farbičky si strúha

Karamelka

Vraví osa natešená:
Balík máme, decká,
videla som, ako ušiel
poštárovi z vrecka.

Ten je veľký, ten je ťažký
a voňavý najmä,
akože ho domov dostať
spolu vymýšľajme!

Nikto nemal takú silu
na okolí blízkom,
museli ho prepravovať
osím žeriaviskom.

Zavolali všetky osy
na hostinu veľkú.
Kedyže by sami zjedli
celú karamelku?

Karamelka

Hovorit osa natišena:
Balik mame, dity,
vidila jem, jak vin vtiknul
poštarjovi z kešeni.

Ten je velikyj, ten je ťažkyj
a voňavyj najme,
Jak ho domu dostaty
v kupi vymyšľajme!

Nichto nemal taku silu
na blizki okolici,
museli ho prepravity
osim žerjaviskom.

Zaklikali šytky osy
na hostinu velikú.
Koly by sami žili
cilu karamelku?

Preklad: Šarlota Semanišinová, 4. ročník,
ZŠ Beloveža

Jean de La Fontaine: Kocúr, lasička a králik

Králik bol ranné vtáča. Vstával skoro, pretoe zaránky býva trávička najšľavnejšia. Vybehol zo svojho domčeka na rúbanisku, zakýval slniečku a obzeral sa po niečom, čo by mohol zjesť na raňajky. Vyhliadol si čistinku s tou najzelenšou trávičkou.

„To si napchám bruško, mňam-mňam!“ zalizoval sa a hneď sa pustil do jedla. Tak mu zachutilo, že nevidel ani nepočul.

Na čistinku pribehla lasička. Králikov domček sa jej už dávno páčil. Keď videla, že králik sa naruživo krmí, využila príležitosť, vbehla do domčeka a usadila sa tam.

„Tak, a konečne mám domček! To bude králik pozerat', keď sa vráti!“

Králik skutočne nestačil žasnúť! Keď sa dosýta najedol, chcel si doma oddýchnuť, no dvierka domčeka našiel zamknuté a z oblôčika sa naňho posmešne pozerala lasička.

„To je predsa môj domček!“ rozkričal sa králik.

„Strať sa, zmizni, ty..., lebo...!“

„Lebo čo?“ škodoradostne vytrčča zuby lasička.

„Dom predsa patrí tomu, kto v ňom býva! A teraz bývam v ňom ja, či vari nie?!“

„Len počkaj, ty zlodejka jedna! Toto ti len tak neprejde! Ten domček postavil môj otec, a tak patrí mne. Ak hneď neodídeš, tak... to poviem celému lesu, aká si ty zlodejka!“

Ibaže lasičke to bolo celkom jedno. Z králika si nič nerobila a len sa mu vysmievala. Háдали sa tak dlho, až sa zbehli všetci z okolia. Keď lasička videla, že králik sa skutočne nemieni vzdáť, dostala nápad.

„Tak dobre, poďme na súd“, povedala. „Ten podľa práva rozhodne, komu domček patrí.“ Verila, že sa so sudcom dáko dohodne a domček bude jej. Králik súhlasil, a tak kráčali k sudcovi.

Sudca bol prešibaný, starý a tučný kocúr. Od oboch si nechal vysvetliť, o čo ide a prečo sa vlastne hádajú. S úľubou si poprezeral králika aj lasičku a povedal:

„Áno, deti moje, isteže vás rozsúdím, ale musím vedieť úplne všetko. Len poďte troška bližšie, veď viete, že už nie som najmladší a že nedoslýcham.“

Králik sa zaradoval, že kocúr chce spravodlivo spor rozsúdiť a hneď k nemu prihopkal. A lasička, len aby niečo nezmeškala, už aj sa pchala za ním.

Keď sa obaja naklonili ku kocúrovi, rozsúdil ich podľa seba. Schmatol ich a zožral.

A ponaučenie? *Kde sa dvaja bijú, tretí vyhrá.*

Kit, lasica i zajac

Zajac byl ranný ptašok. Staval skoro, bo zrana je travička najšťavnatijša. Vybehnul zo svojoj chyžky na rubanisko, zakyval sonečku i obzeral ša po dačim, što by mich žisti na frištyk. Vyhladnul sobi lučku s tom najvecej zelenom travom. „Napcham sobi brišok, mňam-mňam!“ oblizal ša a dakoj ša pustil do idžiña. Tak mu zasmakovalo, že ani nevidil ani nečul. Na lučku pribehla lasica. Zajacova chyžka ša i už davno spodobala. Ked vidila, že zajac lachvato jist, využyla chvilu, vletila do chyžky i ša tam usadila. „Tak a koňečni mam chyžku! To bude zajac smotriti, ket ša verne!“ Zajac ša nestačil čudovati! Ked ša do syta najil, chcil sobi i doma oddychnuti, no dveri od chyžky našol zamknuty a z oblaka ša na ňoho posmivala lasica. „To je moja chyžka!“ zakričal zajac. Strat ša, vypadny, ty..., bo...!“ „Bo što?“ veselo vytrčat zuby lasica. „Chyžka patrit tomu, kto v ňi byvat! A teraz v ňi byvam ja, či veru ňi!“ „Len počekaj, ty zlodejina jedna! Toto ti len tak neprejde! Totu chyžku postavil mij ňaňo, a tak patrit mi. Ked nepideš dakoj het, ta... to povim calomu lisu, jaka jes ty zlodejina!“ No, ale lasici to bylo šytko jedno. Zo zajaca si nič nerobila, len ša mu vyšmivala. Hadali ša tak dovho, až ša tu zyšol každyj z okolici. Ked lasica vidila, že zajac ša skutočni nemiňil vzdati, dostala napad. „Ta dobri, ideme na sud,“ povila. „Ten podľa prava rozhodne, komu chyžka patrit.“ Verila, že ša zo sudcom dohodne a chyža bude jej. Zajac suhlasil a tak išli ku sudcovi. Sudca byl prešibanyj staryj a tučnyj kit. Od obidvoch sobi ochabil vysvetliťi, o što ide a čom ša hadajut. S obľubom si poobzeral zajaca i lasicu a povil: „Hej, diti moji, jasňi, že vas ruzsudžu, ale mušu znati šytko. Len pote kus bližej, šak znate, že už nejem najmolodši a že nečuju. Zajac ša poťišil, že kit chcil, rozumňi rozsuditi spor a dakoj si ku ňomu šal. A lasica, len žeby dašto nezmeškala, už ša pchala za nim. Ked ša obidvoje nahli ku kotovi, rozsudil ich podľa sebe. Chvatil ich i zožer.

A poučinja? *Tam, de ša dvome bjut, treťi vyhrat.*

Preklad: Matúš Pritoka, 9. A, ZŠ s MŠ Gaboltov

Gabriela Futová: Nezblázni sa mamička

Z môjho denníka

14. apríl (piatok)

Dáša podpálila svoju izbu. Chcela vedieť, či prídu požiarnici. Hlupaňa! Požiarnikov treba zavolať! Mama oheň uhasila vankúšom. Siso hasil tiež a vylial pritom na mamu vodu, ktorou poumývala schody, Dáša má zakázané zápalky a televízor. Siso má vytepovať koberec.

15. apríl (sobota)

Mama s tátkom vymaľovali sestrinu izbu na ružovo. Fúj! Dáša je nadšená. Siso na balkóne tepoval koberec a krásne pri tom penil. Páčilo s mi to a pridal som sa k nemu. Poznásali sme šampóny a kadejaké peniace prostriedky a urobili sme obrovskú penu na skákanie. Netešili sme sa dlho. Suseda zdola sa prišla sťažovať, že jej pena popálila kvety. Baba jedna! Tri dni nesmiem pozeráť ani na vypnutú telku. Ani Siso.

22. apríl (sobota)

Katastrofálny deň. Naši neboli doma a ja som vytopil susedov. Mal som príkaz okúpať sa, ale prišli po nás chalani z dvora, že majú vzduchovku. Tak som sa tešil, že som úplne zabudol na tečúcu vodu. A čo bolo ešte horšie, zo strielania napokon nič nebolo, lebo nás vonku prichytili policajti. Mali sme smolu, okrem mňa a Sisa všetci ušli. Policajti nás odviekli na svoju stanicu a museli sme si vypočuť strašne dlhú prednášku o nebezpečnosti zbraní. Zachránili nás tato s mamou, ale k televízoru sa tak skoro asi nedostaneme. Pribudli nám aj hnusné domáce práce.

23. apríl (nedeľa)

Tato výhodne kúpil obrovskú zubnú pastu. Vraj rodinné balenie. Večer ju Dáša vytlačila do záchodu. Chcela vedieť, koľko pasty sa zmestí do takej veľkej tuby. Mama povedala, že začína šedivieť.

Nezbešni ša mamko

Z mojoho dennika

14. april' (pjatnica)

Daša pidpalila svoju chyžu. Chcila znaty, či pridut hasiči. Glupaňa! Hasičoch treba volati! Mama oheň hasila zaholovkom. Siso hasil tiž a vyľal pri tomu na mamu vodu, ktorom už omyla garadiči. Daša mat zakazany švabliky i televizor. Siso mat vyčistiti pokrovec.

15. april' (subota)

Mama s ňañom vymaľovali sestrinu chyžu na ružovo. Fuj! Daša je naradovana. Siso na balkoni čuchal pokrovec a šumni pri tomu pinil. Pačilo ša mi to a pridal jem ša ku ňomu. Poznosili sme šampony a dajake piňace veci a zrobili sme veliku pinu na skakaňa. Netišili sme ša dolho. Sušida z doly ša prišla skaržyty, že jej pina popalila kvitky. Baba jedna! Tri dni nemožu kukati ani na vypnutyj televizor. Ani Siso.

22. april' (subota)

Barz planyj den. Našy nebyli doma a ja vytopil sušidoch. Mal jem ša okupaty, ale prišli chlopci z dvora, že majut vzduchovku. Tak jem ša tišil, že jem načisto zabyl na puščenu vodu. A to išči nebylo toto najhorše, zo strilaňa nakonec nič nebylo, lebo nas vonku lapili žandare. Mali sme neščešča, bo okrem mene i Sisa každyj ftuk. Žandare nas odveli na svoju stanicu a musili zme si vysluchati užasno dolhe rozpravjaňa o nebezpečnosti pištoli. Zachoronili nas mama s ňañom, ale k televizoru ša tak skoro nedostaneme. Priložyli nam aj hnusny domacy roboty.

23. april' (nediľa)

Ňaňo vyhodni kupil veľku zubnu pastu. Že „rodinne baliňa“. Večur ju Daša vypučila do zachodu. Chcila znati, keľo pasty ša zmistit do takej velikej tuby. Mama povila, že nači-najet siviti.

Preklad: Kramárová Viktória, 6. A, ZŠ Malcov

Ľubomír Feldek: O hlúpej žene

Slovenská ľudová rozprávka

Jeden muž mal hlúpu ženu. Raz sa ho opýtala:

„Mužiček môj, načo ti je tá múka na povale a bravčovina v komíne?“

„Vieš, ženička moja,“ odpovedal jej muž, „tú múku, až bude treba, zamiesiš a bravčovina bude do kapusty.“

„A čo máš v tom starom hrnčeku pod posteľou?“

„To sú tekvicové jadierka. Až pôjde tadeto hrnčiar, vymením ich za nový hrniec.“

Lenže boli to peniaze. Muž vedel, že jeho žena by mohla vyvieť nejakú hlúposť, nuž jej tie peniaze chcel zatajiť. Keď však žena chce vyvieť hlúposť, nikto jej v tom nezabráni.

Na druhý deň muž odišiel do poľa a čo sa nestalo? Ako na potvoru šiel okolo chalupy hrnčiar s plným vozom hrncov. Len čo ho milá žena zazrela, uchytla spod posteľe starý hrniec, vybehla pred dom a volala za hrnčiarom:

„Hej čakajte, voľačo s vami vymením!“

„A čo by ste chceli vymeniť?“ pýtal sa hrnčiar.

„Tieto tekvicové jadierka. Muž ich pre vás nazbieral plný hrniec, aby ste nám dali za nejaký nový hrnček.“

Hrnčiar videl, že to nie sú jadierka, ale peniaze a hneď vedel, že má do roboty s hlúpou ženou. Pochválil jadierka, že sú pekné, že z nich iste vyrastú pekné tekvičky – a zložil za ne žene pol voza hrncov. Dobré, že hlúpa žena nevyskočila od radosti z kože!

Hrnčiar s peniazmi odišiel a ona hrnce ponastokovala na koly v plote, jeden vedľa druhého. Iba jeden malý hrnček sa už nezместil na plot, a tak hlúpa žena začala volať na ostatné hrnce:

„Uhnite sa, uhnite – čo nevidíte, že ten maličký nemá miesta?“

Hrnce sa neuhli, nuž vzala palicu a mlátila ich, len tak lietali črepy. Keď rozbila všetky hrnce, nastokla ten maličký na plot a bola na seba hrdá, že sa o maličký hrnček tak pekne postarala. Potom šla do domu, vzala z komína mäso a všetko ho ponosila do záhrady na kapustný záhon – keď má byť do kapusty, tak nech je do kapusty. Netrvalo dlho, zbehli sa psy a bravčovinu zožrali. Rozhnevala sa hlúpa žena, vzala kyj a vyhnala psy zo záhrady. Len jedného psa – lebo to bol ich vlastný pes – chytla za uši, zatiehla do pivnice a tam ho priviazala k čapu na sude.

Tu budeš za trest v chládku na reťazi!“

Ani to dobre nedopovedala, pes sa mykol, vytrhol čap – a už bol preč aj s reťazou. Zo suda bez čapu sa potokom valilo víno. Hneď vedela hlúpa žena, čo treba urobiť. Vybehla na povalu, zniesla odtiaľ múku a všetku ju zamiesila do vína.

Podvečer sa vrátil muž. Ďena mu vybehla v ústrety a porozprávala mu, čo všetko za deň urobila a ako pekne sa jej darila robota. Mužovi dupkom vstávali vlasy, keď to počul, a rozmýšľal, čo urobiť s takou hlúpu ženou.

„Ej, žena moja, veď si ty sprostá ako baraní roh,“ povedal. „Ale aj tak ťa mám veľmi rád a trápim sa pre teba, lebo som počul, že bude vojna a že budú do nej verbovať aj ženy.“

„Jaj beda, mužiček môj zlatý! Nechcem ja ísť do vojny – zachráň ma!“

„Neboj sa,“ povedal muž, „skryjem ťa tak, že ťa nenájdu.“

Vzal ženu pod pazuchu a zaviedol ju do hory. V hore vykopal jamu, zahrabal do nej ženu až po krk, takže jej vytrčala len hlava. Potom natrhal machu, nazbieral lístia a ešte jej tú hlavu pekne pozakrýval. Iba na jednom mieste urobil do machu dierku, aby mala kade dýchať. Keď bol hotový, prikázal jej, aby tam pekne trčala a ani nemukla, nech by sa robilo hocičo. A spokojne išiel domov.

Neborká žena tam trčala a čušala ako peň. Prišla noc – a tu zrazu začula hlasy a uvidela svetlo. To sa vracali zo zboja zbojníci a práve na tom mieste, kde bola zakopaná, sa zastavili a ich kapitán povedal:

„Tu si porátame peniaze. Postavte sviečku na tento peň.“

Postavili zbojníci sviečku na peň – a netušili, že to nie je peň, ale ženská hlava. Potom vysypali na pažiť hromadu dukátov a rátali a delili ich:

„Mne jeden, tebe jeden, mne jeden, tebe jeden.“

Ako si ich tak delia, odrazu sa kdesi celkom blízko nich začalo ozývať:

„Jaj, jaj, jaj!“

To jojkala zakopaná žena – zo sviečky, čo jej stála na hlave, stekal horúci vosk a začal ju páliť, nuž celkom zabudla, že má čušať. Zbojníci si však mysleli, že to sa spod zeme ozýva nejaká mátoha. A možno nie jedna! Nemali dobré svedomie, veď pri zbíjaní dnes zabili i jedného hrnčiara. Naľakali sa božieho trestu, zhasli sviečku – a rozutekali sa na všetky strany. Ani peniaze si nevzali, nechali ich na pažiti. Mužovi, ako tak sedel doma sám, prišlo ženy ľúto. Celú noc nezavrel oka, iba premýšľal ako sa jej vodí takej zakopanej, či ju tam v zemi neoziaba na nohy a či do nej nevyvrátil dieru díky krt. Sotva sa rozbrieždilo, už bol v hore. Keď ho žena videla prichádzať, už z dialky na neho radostne volala:

„Hľa, mužiček môj, koľko tekvicových jadierok som ti nazbierala za jedinú noc!“

Muž nechcel veriť vlastným očiam, keď videl na pažití hromadu zlatých dukátov. Bolo ich oveľa viac, ako bolo v hrnci tých peňazí, o ktoré prišli.

„Ejha,“ pomyslel si. „Nie je tej mojej žene hlúposť zas až tak veľmi na škodu. Ani jej, ani mne. Stačilo ju na jednu noc vypustiť z domu – a zase sme pri peniazoch.“

Vyhrabal ženu zo zeme a šťastne si ju odviezol zas domov. Do smrti s ňou v spokojnosti nažíval a zisku z jej hlúposti si užíval. Iba dobrý zámok kúpil a zavesil na dverka, za ktorými ukryl pred ňou tekvicové jadierka.

O hlupij ženi

Jeden muž mal hlupu ženu. Raz ša ho oprosila:

„Mužočku mij, našto ti tota muka na pojďi a sviňina v komiňi?“

„Znaš, žeňičko moja,“ povil ji muž, „totu muku, až bude treba, zamisiš a sviňina bude do kapusty.“

„A što maš v tom hornočku pid posteľou?“ „Ta to dyňovy jaderka. Jak pide tady ten, što opravuje horneci, vyminiš ich za novyj hornec.“

Lenže, to byly piňazi. Muž znal, že jeho žena by mohla zrobiti dajaku hlupotu, ta ji toty piňazi chčil zatajiti. Ale keď žena chce zrobiti dajaku hlupotu, nichto jej v tym nezabranit. Na dalšij den muž pišol na pole a što ša nestalo? Akurat vtody išol kolo chyžy opravav horncov s polnym vozom horncov. Len što ho mila žena zazrila, chvatyla spid posteli starj hornec, vyletila pred chyžy a kričala za opravavom horncov:

„Hej, čakajte, dašto s vami vyminim!“

„A što by ste chcila vyminiti?“ žvidal ša opravav horncov. „Toty dyňovy jaderka. Muž ich pro vas nazberal povnyj hornec. Žeby ste nam za nich daly dajakj novyj hornec.“

Opravav horncov vidil, že to ne jaderka, ale piňazi. A dakoj zistil, že ma dočičiňina s hlupom ženom. Pochvalil jaderka, že sut šumny a že z nich vyrostnut šumny dyňi. A zložyl za nich žeňi pyv voza horncov. Dobry, že hlupa žena nevyskočila od radosty zo skory. Opravav horncov s piňazmi pišol het a ona horneci podavala na štachity v ploti, jeden ku druhomu. Len jeden malj hornočok ša na plit nezmistil, a tota hlupa žena začala na horneci kričati: „Uhnite ša, uhnite – što nevidite, že ten maľenkij nemat mišta?“

Ale horneci ša neuhli, ta vžala palicu a bila ich len tak čerepy litali. Keď rozbila šytky horneci, šturila na plit ten malenkjy a byla so sobom spokojna, že ša o malenkjy hornočok

tak šumni postarala. Potim išla do chyžy, vžala mjaso z komina a šyto ho ponosila do zahorody do kapusty - ked mat byty do kapusty, ta naj je do kapusty. Dakoj ša zleřili psy a mjaso zořerli. Rozhņivala ša hlupa Źena, vžala kyj a vyhnala psoch zo zahorody. Len jednoho psa - bo to byl ich vlastnyj pes - chvatila za ucha, zařahla do pivnici a tam ho privjazala ku zatki na bočky s vinom. „Tu budeš za trest v cholodku na lancušku!“ Ani to nedopovala a pes vyskočil, vytorhnul zatku a už byl het aj s lancuškomo. A z bočky bez zatky teklo vino jak voda v jarku. Dakoj znala Źena, što treba robiti. Znesla muku a šyto ju zamisila do vina.

Ku večeru ša vernul muř. Źena mu vyleřila na vstriču a pobiřidovala mu, što šyto za den zrobila a jak ša ji darila robota. Muřovi volosy na holovi stojali, ked čul a rozmyřlal, što zrobity s takom hlupom Źenom.

„Joj, Źeno moja, šak ty sprosta jak baranj rih, ale i tak řa mam rad a trapju ša, bo jem čul, že bude vojna a do nij budut Źeny brati.“

„Joj, bida muřičku mij zlatyj, ja nechcu na vojnu iti, zachraň űa.“

„Nebij ša, ja řa skryju, že řa nenajdut.“ Vžal Źenu pid pazuchu a piřli do liřa. V liři vykopal jamu a Źenu do nej zakopal ař po kark, len ji holova trčala. Potim natorhal mochu, nazberal listja a holovu ji šumni pozakryval, len na jednom miři zrobil do mochu řirku, žeby mohla dychati. Ked šyto zrobil, ta ji povil, žeby byla ticho, keby ša chočsto robilo. A išol spokojņi domiv.

Bidna Źena tam stojala a byla ticho jak pňak. Priřla nič - a tu začula holosy a zazřila švitlo. To ša vertali zbujnici zoz boja a pravi na tym miři, de byla zakopana, ša zastavili a ich velitel rozkazal:

„Tu zrachujeme piňazi, postavte švičku na tamtoho pňaka.“ Zbujnici postavili švičku na pňaka, ale neznali, že to ne pňak, ale Źenska holova. Potim vysypali na zemľu kopku dukativ a zrachovali ich aj ša řilili.

„Pro tebe, pro mene, jeden tobi, jeden mi.“ Jak sobi ich tak řilat naraz štoska kolo űich bylo čuti:

„Joj, joj, joj!“

To jojkala zakopana Źena - zo švički, što ji na holovi stojala, řuk horjači vosk a začal ju paliti. Načisto zabyla, že mat byti ticho. Zbujnici sobi dumali, že to spid zemľi ša ozyvat dajaka mamuna. A moře, že ne jedna! Nemali dobre sumľiņa, bo pri zbijaņu hneska zabili jednoho opravara hornciv. Strařyli ša Bořoho trestu, zaduli švičku - a vřikali kařdyj na druhu stranu. I piňazi ochabili na zemľi. Muřovi, jak tak sam doma řidil, bylo Źeny ľuto. Cilu nič oči nezaprel, len dumal jak ji tam jest zakopaņij, či ji nohy nezimno, či do űi ne-

vertat ěiru dajakyj krt. Len ťo ťa zaćalo rozvidňati, uť byl v liťi. Keć ho ťena vićila, ťe uť ide, z daleka na Ňoho z radoťťu krićala:

„Smot, muůićku mij, kilko dyňovych jaderkoch jem ti nazberala za jednu nić.“

Muů nechćil viriti svojim oćam, keć vićil kupku dukatyv na zemľi. Piňazi bylo vecej jak v hornci, o kotri priťli.

„Ejha,“ podumal soby. „Ťe ne je tota hlupota mojoj ťeny ať taka plana. Ani ji, ani mi. Staćilo ju na jednu nić vypustiti z chyůy a zas mame piňazi.“

Vykopal ťenu zo zemľi a s radoťťu ju odvľul domiv. Do smerti s Ňou v spokojnosti naůyval a uůytok z jej hlupoty sobi uůyval. Lem dobru kolotku kupil a zavisil na dverećka, za kotryma skryl pred Ňou dyňovy jaderećka.

Preklad: Miriam Demjanovićov, 9. A, ZŤ s MŤ Gaboltov

foto: J. Marhulik

Klára Jarunková: O škole, do ktorej sa nedalo prísť načas

Olinka Kantorisová je ranostajka. Keď otecko s mamkou odchádzajú do práce, dcérka už behá po izbe. Hrabe sa vo svojich knihách ako neúnavná myška. Hľadá pero aj ceruzku. Z aktovky vysýpa včerajšie knihy a hádže do nej tie, ktoré bude potrebovať dnes. Starká vyprevádza rodičov. Potom zalamuje ruky.

„Olinka, Olinka, zase si si nepripravila školské potreby?“

Olinka nemá čas odpovedať. Spod postele jej trčia len päty. Hľadá pravú topánku. Je sedem hodín. Olinka je už oblečená, raňajkovať nechce.

„Prídem neskoro, starká!“

„Neskoro? Veď máš do školy len desať minút cesty. A školskú bránu otvárajú a tri štvrte na osem.“

Olinka nepočúva. Schytí aktovku a beží dolu schodmi.

„Máš dosť času!“ volá starká z balkóna. Potom začne upratovať kuchyňu. Odniesie do izby Olinkin sveter, vracia sa cez predsieň a načúva. Umyje hrnčeky a znova postojí v predsieni. Čaká... Tak predsa!

Hore schodmi dupocú Olinkine nôžky.

„Cvičky, starká!“ vyčítavo skríkne do otvorených dverí.

Starká beží do kuchyne. Olinka netrpezlivo poskakuje pri dverách. Vychytí starkej z rúk červené vrecko s cvičkami a uteká...

„Máš čas,“ volá za ňou starká, „ešte nie je ani pol!“ Ide do izby, pootvára okná a rozloží-periny, aby sa prevetrali. Potom umyje v kuchyni lyžičky a z balkóna vytriasa obrus. Pod balkónom sa zletujú vrabce. Na omrvinky. Medzi ne vbehne Olinka. Krídeľ sa rozpřchne.

„Starká!“ kričí celá červená od behu, „hoď mi plastelínu!“

Plastelína v novinovom papieri letí na dvor medzi omrvinky.

„Neutekaj tak,“ prosí starká, „dostaneš zápal pľúc! Ešte nie je ani tri štvrte na osem!“

Olinka znovu upaľuje do školy.

Starká pozametá kuchyňu. Ustrašene pozerá na hodiny. Dôjde? Nedôjde? Na balkón vyletí zúfalý výkrik.

„Starkáááá,“ plače Olinka, „vecné učivo. Ale chytro, chytro!“

Starká berie okuliare, prehadzuje zošity, číta na nich nadpisy.

„Niet ho tu, Olinka!“

„Musí byť,“ dupoce dievča, „hľadaj!“

„Pozri sa, či ho nemáš v taške!“

„Nie!“ kričí Olinka. No potom predsa len poprezerá aktovku a nájde v nej vecné učivo. Starkej nestačí ani zakývať. Beží, beží do školy...

Starká si sadá na stoličku, bezmocne skladá ruky do lona. Takto odchádza Olinka do školy skoro každé ráno. A skoro každý večer dokazuje starkej, že je lepšie pripravovať knihy a školské potreby až ráno. Nemôže to byť lepšie, rozmýšľa starká, keď potom ani nevie, čo si do aktovky nahádzala. Vráti sa, chúďa, po vecné učivo, a má ho so sebou!

Ech, Olinka, Olinka!

Pani učiteľka ju napomína. „Vstaň o štvrt hodinu prv. Nemôžeš každý druhý deň chodiť na vyučovanie neskoro!“

Nevie, že Olinka vôbec nie je spachtoš. A že vstáva oveľa skôr ako iní žiaci.

No nevie ani to, že cesta do školy, ktorá iným žiakom trvá desať minút, trvá Olinke celú hodinu. Aj iným by trvala, keby sa museli každé ráno tri razy vrátiť!

O školi, do kotroj ša nedalo priti načas

Olinka Kantorisová je ranyj ptašok. Keď ňaňko z mamkom odchádzajú do roboty, dievka už litat po chyži. Hrabe ša vo svojich knižkoch jak nedomukarena myška. Hľadat pirko i blajvas. Z tašky vysype včerajšy knižky a meče do nej toty, kotry bude potrebuvaty hneska.

Babka vyprovadžat rodičoch. Potym zalamuje rukami.

„Olinko, Olinko, zajs jes si neporychtuvala tašku na hnes?“

Olinka nemat času odpovidaty. Spid posteli ji vidno ľem pjaty. Hľadat pravu bukanču. Je šim hodin. Olinka je už oboločena, jisty nechoče.

„Pridu pizdno, babko!“

„Pizdno?“ Šak do školy maš ľem dešať minut drahy. I školsku kapuru otvarjajut o tri štvrt na visem.“

Olinka nesluchat. Zobere tašku a letyt dolu garadičami.

„Maš dost času!“ kričit babka z balkona.

Potym začne prjataty kuchňu. Odnese do chyžy Olinkin sveder, vertat ša čeres verandu i sluchat. Pomyje horňatka i zajs stojit na verandi. Čekat ... I naraz.

Hori garadičami dupocut Olinkiny nožky.

„Cvičky, babko!“ nazlosteni skričit do otvorených dverí. Chvatyt babki z ruk červenú zajdočku s cvičkami i chťikat..

„Mas času,“ kričit za ňom babka, „iši neje any pull!“

Ide do chyžy, pootvarjat oblaky i rozložyt periny, žeby ša previtrali. Potym pomyje v kuchňi žyčky i z balkona vytrjase obrus. Pid balkonom ša zlitavajut voroblí. Na okršynky. Medži nych vletyt Olínka. Voroblí ša rozleťat.

„Babko,“ kričit cila rumena od litaňa, „šmar mi pastelinu!“

Pastelina v novinkovym pepirju letyt na dvir medži okršynky.

„Nevťikaj tak,“ prosit babka, „dystaneš zapaľ pluć! Iši neje any tri štvrt' na visem!“

Olínka zajš letyt do školy.

Babka pozamitat kuchňu. Zľeknuta smotrit na hodiny. Pride? Nepride?

Na balkoňi vyľetyt Olínkin vykrik.

„Babkóóó,“ narikat Olínka, „pisanku z vecneho učiva. Ale chytro, chytro!“

Babka bere okuľary, prešmarjuje pisanky, čitat na nich nadpisy.

„Nit ho tu, Olínko!“

„Musit byty,“ dupoče đivča, „hľedaj!“

„Prizri ša, či ho nemaš v taški!“

„Ne!“ kričit Olínka. No potym i tak si poprezerat tašku i nachodžat pisanku z vecneho učiva. Babky nestyhat any zamachaty. Letyt, letyt do školy..

Babka si šidat na stoličku, i bezmicňi skladat ruky na koľina. Tak odchadžat Olínka do školy skoro rano. A skoro každýj večur dokazuje babki, že je ľipše pripravuvaty knyžky i pisanky až rano. Nemože to byty ľipše, rozdumuje babka. Ked potym any neznat, što si do tašky našmarjala. Verne ša, bidňa, po pisanku a ma ju zo sobom!

Och, Olínko, Olínko!

Paňi učitelka ju napominat.

„Zobuď ša o pjatnacet minut skorej. Nemožeš každýj druhyj den chodity na vyučovaňa pizdno!“ Neznat, že Olínka dovho nespit. A že stavat oveľo skorej jak druhy školare. No neznat any toto, že tota draha do školy, ša druhym školarm prechodžat za dešat minut a ona ju prechodžat za cilu hodinu... I ony by ju tak prochodžali, keby ša musili každé rano tri raz vertaty!

Preklad: Dominika Džubaková, 4. ročník, ZŠ Beloveža

Beatrica Čulmanová, Svetozár Košický: Slovenské povesti

Bardejov

Bolo to dávno, tak dávno, že pamätníci už všetci do jedného pomreli. Slobodné kráľovské mesto Bardejov, vtedy oplývalo bohatstvom, pýšilo sa honosnými domami a mocnými mestskými hradbami a jeho meno malo cveng v celom širom kraji. Mesto sa preslávilo kvalitným plátnom, ktoré tu vyrábali zruční remeselníci, a z jeho vínorodých svahov tieklo chýrne tokajské víno. Kupci z blízkeho i z ďalekého okolia sem húfne prichádzali na povestné jarmoky. Nie div, že do Bardejova v tom čase prikvitli všelijakí ľudia. Medzi nimi aj bohatý kupec Drégeli. Vysoký nesympatický chlap s dlhými nečesanými vlasmi, vo veľkom, až po zem siahajúcom tmavom kabáte. Tvár posiatá jazvami a pohľad taký ostrý, že málokto sa mu odvážil pozrieť priamo do očí. Ruky ako lopaty a sily mal tolko, že hádam by aj celý voz nadvihol. A peňazí, že ani sám nevedel, koľko ich má. Mestskí radní boli natešení, lebo im hojne mastil ich vlastné vrecká. Nik by proti nemu nešiel, všetci sa ho báli. Neradno bolo mať ho za nepriateľa. Hoci bol veľmi bohatý, žiadna žena ho nechcela. Ktoráže by za neho aj šla? Bol škaredý a zlý. V tých časoch žila v Bardejove mladá dievčina. Volala sa Baška. Krásna, milá, s líčkami ako jabĺčka a vlasmi ako víla. Keď prešla po meste, hneď mal človek krajší deň. Milo sa každému prihovarila, tu i tam pomohla a ľudia v meste ju mali veľmi radi. Baška netušila, že zo všetkých dievčat si Drégeli vybral práve ju.

„Moja bude, stoj čo stoj,! Mrmlal si popod nos, keď prešla okolo neho.

„Hej, dievča, ako ťa volajú?“

„Baška,“ odvetila a poberala sa preč.

„Neutekaj, niečo som ti na jarmoku kúpil, pozri,“ povedal Drégeli a podal dievčine vyššivanú šatku.

„Pekná je, ďakujem,“ povedala Baška a chcela odísť.

„A či by si nešla ku mne do služby? Mám veľký statok, pomoc sa mi zide, na všetko sám nestačím. Pahlolci sú leniví, treba na nich každú chvíľu dozeráť. Veď by si nemala veľa roboty. Len sem-tam poupratovať moju izbu, niečo vyprať, navariť. Dobré ti zaplatím,“ lákal Drégeli dievčinu.

„Neviem, musela by som sa spýtať mamy a otca.“

„Sám sa ich spýtam. Večer k vám prídem, čakaj ma.“

Len čo sa zotmelo Drégeli zaklopal na dvere Baškiných rodičov.

„Doma ste?“

„Doma, len podte ďalej,“ pozval hosťa dnu Baškin otec.

„Prišiel som sa vás opýtať, či by ste vašu dcéru ku mne do služby nedali. Dobre jej zaplatím, a keď budete súhlasiť, odmena ani vás neminie.“

Baškiným rodičom sa tento človek vôbec nepáčil. Čo však mali robiť. Peňazí veľa nemali, každý grajciar sa im zišiel, nuž navela súhlasili. Baškina mama sípila, že Drégeli jej dcéru len tak za slúžku nebude chcieť, ale otec ju zahriakol.

„Ticho buď, žena moja, pozri, koľko peňazí nám tu ten človek na stôl položil.“

Baška sa pobalila a ešte v ten večer odišla do Drégeliho domu.

„Tu je tvoja komôrka, páči sa ti?“

„Vraj komôrka! Veď je to hostovská izba, takto veru slúžky nebyvajú,“ tešila sa Baška.

„Aspoň vidíš, ako si ťa vážim,“ chlipne sa usmial Drégeli.

Baška v novej službe usilovne pracovala. Pán domu sa je zaliečal, kde sa len dalo. Tu jej priniesol dáku sladkosť, tam kúpil novú šatku. Márne však boli jeho pokusy kúpiť si dievča peniazmi či darmi. Baška sa k nemu správala slušne, ale s odstupom. Jedného večera prišiel Drégeli za Baškou s takýmto návrhom:

„Baška, prišiel som sa ťa spýtať, či sa staneš mojou ženou?“

Dievča sa na neho udivene poďívalo.

„Milostivý pán, čo vám to len zišlo na um? Ja a vaša žena? Ešte sa nechcem vydávať a potom, prepáčte mi to, ale sama si chcem vybrať chlapca, ktorého budem ľúbiť.“

„Ako sa opovažuješ odmietat ma! Vybral som si ťa za manželku a pre teba, obyčajnú slúžku, musí byť pocta, keď ťa taký vážny a bohatý človek popýta o ruku. Poď so mnou, ukážem ti svoje poklady,“ povedal Drégeli a ťahal Bašku točítými schodmi do pivnice.

„Pustite ma, pomoc, nechajte ma,“ kričala dievčina. Mocné ruky ju však zvierali bolestivo a pevne.

„Pozri, ty hlupaňa, aké mám bohatstvo. To všetko budeš mať, všetko ti dám,“ zakričal a sotil Bašku o zem.

„Nechcem vaše peniaze, pustite ma domov.“

„Ešteže to! Moja budeš! Počuješ? Nikdy sa odtiaľto nedostaneš. Ak neprivilíš podobrotky, zavriem ťa tu.“

Baška sa preľakla. Uvedomila si, že Drégeli to myslí vážne, rýchlo sa pozbierala zo zeme a rozbehla sa k dverám. Drégeli bol však rýchlejší, schmatol ju, nadvihol zo zeme tak, že sa jej nohy hompáľali vo vzduchu.

„Ja sa nikoho nepýtam, či to chce, alebo nie. Beriem si to, čo chcem ja, a nikto iný ma

nezaujíma,“ kričal a jedným pohybom z nej strhol šaty. Baška zostala iba v tenkej košielke. Strach jej dodal silu a ani nevedela ako, vytrhla sa mocnému chlapovi z rúk a vybehla na dvor. Nedbala na chlad, nepozerala vpravo ani vľavo a len bežala, čo jej sily stačili.

Drégeli stál vo dverách, škeril sa a popod fúzy si škodoradostne mrmlal:

„Keď nebudeš moja, zomrieš. Také pekné dievča si nebude len tak po svete chodiť.“

A vzápätí začal vykrikovať:

„Ludia boží, pozrite len, bosorka! Bosorka, behá polonahá po meste, chyťte ju!“

Kričal tak hlasno, že aj hlásnika, aj strážu zobudil, aby všetci videli, čo sa deje.

„Zviažte ju. Čo keď nás všetkých na žaby alebo na inú háveď premení. Veď ktorá čistá panna by polonahá po meste behala?“

Poverčiví ľudia chytili Bašku, polomŕtvu od strachu a zimy, a hodili ju do temnice.

„Poriadne na ňu pritlač, určite sa prizná, že je bosorka,“ prikázal Drégeli miestnemu katovi. A tomu viac nebolo treba. V jeho mučiarni by sa priznal aj ten najnevinnejší človek. Nieto mladé krehké dievča. Na druhý deň popoludní vyhlásili Bašku za bosorku a ešte ten večer ju odsúdili na trest smrti upálením. Bezcitný Drégeli sa iba s úškrnom prizeral, ako na hranici horí nevinné dievča.

Od tých čias sa každý rok, vždy v prvú júnovú stredu, javí na námestí v Bardějove polonahé dievča, čo márne hľadá svoje šaty ako dôkaz toho, že ju odsúdili neprávom. Povráva sa, že ak jej vtedy niekto dá svoje šaty, aby sa mohla obliecť, za odmenu ho Baška zavedie do pivnice a ukáže mu nieto, kde si Drégeli ukrýl svoje poklady. Každý rok, vždy v prvú júnovú stredu

Bardějov

Bylo i davno, barz davno, že šytky lude, ktory pamiatali ta do jednoho pohme-raľi. Slobodne kralivske misto Bardějov vtody oplyvalo bohatstvom, pyšilo sja honosnima domami a mocnyma mistkymy hradbami a joho meno malo cveng v cilom dalekom kraju. Misto sja preslavilo šumnym platnom, kotre tu robili šikovny lude, a z joho vinogradnych svahov teklo chyrne tokajske vino. Kupci z blizkoho i dalekoho kraju tu chodili na jarmoky. I bohatij kupec Dregeli, vysoko nesympatickyj chlop s dolhyma volosami, v čudos-nom, aš po zemľu v dolhom čornom kabati. Tvar pošata jazvami a pohľad takyj ostryj, že malokto sja mu bojal posmotrity priamo do oč. Ruky jak lopaty a sily teľo, že by dvihnul

caly voz. A piňazi telo, že ani sam neznal, keľo ich ma. Místny ľude byľi radi, bo im daval do vreckoch piňazi. Nikto by proti ňomu nešol, bo ša ho bars boľali. Neradno bylo ho maty za nepriateľa. Hoci byl barz bohatyj, ůadna ůena ho nechťila. Kotra by zaňho i šla. V tych časoch ůilo v Bardůijovi molode đivĉa. Volalo sja Baška. Šumna, mila, s liĉkama jak jabka a volosami jak vila. Ked prešla po mišti, kaůdyj mal krajšyj den. Kaůdomu šumni pozdravila, tu i ta pomohla a ľude v mišti ju maľi rady. Baška neznala, že zo šitkych đivĉat soby Dregeli vybral pravi ju. „Moja bude, stij ci stij,“ bišidoval popid nis, ked okolo ňoho prešlo đivĉa. „Hej đivĉa, jak ůa volajut---?“ „Baška,“ odvetila a pobrala sja het. „Nevťikaj, dašto jem ti kupil, posmat sja,“ povil Dregeli a dal đivĉi šatku. „Šumna, đakuju,“ povila Baška i chĉila ity domiv. „A ĉi by jes nešla ku mi do sluhovaňa? Mam velykyj statok, pomiĉ ša mi zijde, na šitko nestaĉu. Chlopci barz ľinivy, treba na ňich furt dozeraty. Šak by jes nemala veľo roboty. Lem sem tam poprataty moju chyůu, dašto vypraty, navarity. Dobry ti zaplaĉu,“ nukal Dregel đivĉaťu. „Neznam, mušila by jem sja ůvidaty mami i ňaňa.“ „Sam sja ich ůvidam. Veĉur ku vam pridu, ĉekaj ňa.“ Len što sja zatmilo, Dregeli zabuchal na dveri Baškinym rodiĉom. „Doma ste?“ „Doma, len pote dalej,“ pozval hosta dnuka Baškin ňaňo. „Prišol jem sja vas ůvidaty, ĉi by ste vaše đivĉa ku mi do sluůby nedali. Dobry jej zaplaĉu, a ked budete suhľasity, odmena ani vas nemine.“ Baškinym rodiĉom sja tot chlop vobec nepaĉil. Što maľi robity. Piňazi veľo nemali, kaůdyj grajcar sja im zišol, no uů povili, že moůut ju do sluůby daty. Baškina mama sja zlostila, že Dregeli jej đivku len tak za sluůku nebude chĉity, ale ňaňo ju zakriknul. „Ticho bud, ůeno moja, posmot, keľo piňazi nam tu ten chlop na stil poloůil.“ Baška sja pobalyľa a isti ten veĉur išla do Dregeliho domu. „Tu je tvoja chyůa, paĉit sja ti?“ „Vraj chyůa! Šak to prekrasna chyůa, tak veru sluůky nebyvajut,“ tišila sja Baška. „Aspoň vidis, jak si ůa vaůu,“ usmijal sja Dregeli. Baška v novej roboťi dobry robila. Majiteľ domu sja jej donucoval, kde sja len dalo. Tu jej doňus dake balatka, tam jej kupil novu šatku. Marňi ale byly joho pokusy kupity đivĉa piňazmi ĉi darmi. Baška sja k ňomu spravjala slušňi. Jedneho veĉura prišol Dregeli za Bašku s takymto slovom: „Baška, prišol jem sja ta ůvidaty, ĉi sja nestaneš mojom ůenom?“ Đivĉa sja naňho uďiveno posmotrilo. „Miloserdnij pane, što vam to zyšlo na um? Ja a vašom ůenom? Išti sja nechcu vydavaty a potim, prebaĉte mi to, ale sama si chcu vybraty chlopca, ktoroho budu ľubity.“ „Jak si dovoluješ odmitnuty mňa! Vybral jem si ůa za ůenu a pre tebe, normalnu sluůku, musit byťy ĉešť, ked ůa bohatyj ĉlovek popytat o ruku. Pod zo mnou, ukaůu ti dašto,“ povil Dregeli a ůahal Bašku za ruku do pivnici. „Puste ňa, pomoc, nechajte ňa,“ kriĉalo đivĉa. Silny ruky ju ale nepustili. Posmot sja hlupaňo, jakyj jem bohatyj. To šitko bude tvoje, skriĉal a šmaril Bašku na zemľu. „Nechcu vaši piňazi, puste ňa domiv.“ „Išti

že što! Moja budeš, čujes? Nigdy sja odtaľ nedostaneš. Jak nepovoliš podobrim, zapru ťa tu. Baška sja preľakla. Zišlo jej na um, že Dregeli to myslit važni, rychlo sja pozberala zo zemli a rozbehla sja k dveram. Dregeli byl rychlyjšij, chyťil ju, nadvihnul ju zo zemli tak, že sja jej nohy hompaľali vo vzduchu. „Ja sja nikoho nežvidam, či ňa chce abo ňi. Beru si to, što chcu ja, a nikto inšij ňa nezaujimat,“ kričal a jednym chmatom jej storhnul šaty. Baška zostala ľen v tonkej košulky. Strach jej dodal vecej sili a ani neznala jak sja mu vytorhnula z ruk a byla na dvori. Nedbala na zimu, nesmotrila vpravo ani vľavo, a ľen vťikala što jej sili stačili. Drageli skričal: „jak nebudeš moja, hmreš. Take šumne đivča si nebude ľen tak po šviťi chodyti!“ A začal kričaty: „Lude, smote, jaka bosorka! Bosorka, vťikat hola po misti, lapte ju!“ Kričal tak holosno, že aj hlasnika, aj straži zobudil, žeby vidili, što sja đije. „Zviažte ju. Što ked nas na žaby premenit. Šak kotra hola žena by po misti vťikala?“ Poverčivi ľude ju lapili a šmarili do temnici. „Porjadni na ňu pritlač, určiti sja priznat,“ prikazal Dregeli katovi. A tomu vecej netrebalo. V joho mučarni by sja i tot najneviňijšij človek priznal. A ne to take molode đivča. Na druhij den Bašku vyhlasili za bosorku a išťi tot večur ju odsudili na trest upaleňim. Bezcitny Dregeli sja iba priziral, jak na hranicach horit nevine đivča.

Od tych čas sja každij rik, furt každu junovu seredu, zjavuje na namisti v Bardjovi hole đivča, što marňi hledat svoje šaty jak dokaz, že ju odsudili nepravom. Byšiduje sja, že ked jej vtody dal dakto jej šaty, žeby sja mohla obleči, za odmenu mu vkaže, de Dregeli vkril svij poklad. Každij rik, každu junovu seredu.

Preklad: Marko Bilišňanský, 8.A,ZŠ s MŠ Gaboltov

Hans Christian Andersen: Snehová kráľovná

Rozprávka v siedmich príbehoch

Prvý príbeh ktorý hovorí o zrkadle a črepech

Nuž začneme! Keď budeme na konci príbehu, budeme vedieť viac, ako vieme teraz, lebo sa dozvieme o zlom čarodejovi. Bol to čarodej zo všetkých najhorší, bol to sám diabol. Jedného dňa mal znamenitú náladu. Podarilo sa mu urobiť zrkadlo, ktoré malo tú vlastnosť, že všetko dobré a pekné, čo sa v ňom odzrkadľovalo, sa zmenšilo tak, že z toho takmer nič nezostalo, to, čo nestálo za nič a vyzeralo ohavne, to sa v ňom odzrkadlilo dôkladne a bolo ešte ohavnejšie. Najkrajšie kraje v ňom vyzerali ako varený špenát a najlepší ľudia v ňom boli škaredí, alebo stáli na hlave. Chýbalo im brucho, tváre mali pokrútené na nepoznanie, a keď mal niekto čo len jednu pehu, mohol si byť istý, že sa mu pretiahne po celom nose i na ústa. To je znamenitá zábava, povedal si diabol. Keď niekomu zišla na um dobrá myšlienka, v zrkadle sa zjavila grimasa. Diabol sa musel zasmiať zo svojho umného vynálezu.

Všetci, čo chodili do čarodejníckej školy, rozprávali o tom, že sa stal zázrak. Mysleli si, že len teraz možno vidieť, ako svet a ľudia skutočne vyzerajú. Behali so zrkadlom kdekade. Napokon nebolo krajiny ani človeka, ktorý by v tom zrkadle nebol znetvorený. Potom chceli vyletieť aj do neba. Čím vyššie leteli so zrkadlom, tým škaredšie sa škerilo, až ho zakrátko sotva udržali. Leteli stále vyššie a vyššie, až sa zrkadlo zachvelo takou strašnou grimasou, že sa im vyšmyklo z rúk. Spadlo na zem a rozbilo sa na stamilióny, bilióny e ešte viacej kúskov. A potom prinášalo ešte viacej nešťastia ako predtým. Niektoré kúsky totiž neboli väčšie ako zrníčko piesku a tie poletovali po širom svete. Ak niekomu spadli do oka, zostali tam. Taký človek videl potom všetko naopak, alebo zbadal na veciach len zlé stránky. Každému čriepku zostali tie isté vlastnosti, aké malo zrkadlo. Ba niektorým ľuďom padol úlomok zrkadla do srdca, a to bolo strašné, lebo také srdce bolo ako kus ľadu. Niektoré kúsky zo zrkadla boli také veľké, že nimi zasklili obloky, a cez taký oblok nebolo hodno pozeráť na priateľov. Niektoré kúsky použili do okuliarov, a potom sa ľuďom zle darilo, ak si vzali okuliare, aby dobre videli a boli spravodliví. Diabol sa smial, až sa mu brucho natriasalo, príjemne ho to štekľilo.

Vo vzduchu ešte stále lietajú črepiny zo zrkadla. Teraz počúvajte!

Šňihova kralovna

Peršyj pribeh kotryj rozpravjat o zerkali i čerepoch

No začneme! Ked budeme na koncu pribehu, budeme znaty vecej, jak zname teraz, bo ša dozname o zlym čarodejovi. Byl to čarodej zo šytkych najhoršyj, byl to sam ďabol. Jedneho dňa mal barz dobru naladu. Podarilo ša mu zrobity zerkalo, kotre malo totu vlastnost, že šytko dobre a šumne, što ša v nim odzerkadlovalo, ša zmenšalo tak, že z toho skoro nič nezostalo; toto, što nestojalo za nič a vyzeralo škamravo, toto ša v nim odzerkadlilo poriadni a bylo išči škamraviše. Najkrajšy kraji v nim vyzerali jak varenyj špenat a najlipšy lude v nim byli škaredy, abo stojali na holovi. Chybal jim brich, tvar mali pokručenu na nepoznaňa a ked mal dachto, što len jednu pehu, moh si byty istyj, že ša mu preťahne po cilym noši i na gambi. „To je barz dobra zabava“ povil sobi ďabol. Ked dakomu prišla na rozum dobra dumka, v zerkali ša vkazala grimasa. Ďabol ša mušil zašmijaty so svojoho umnoho vynalezu.

Šytky, što chodyli do čarodejnickej školy, rozpravjali o tym, že ša stal zazrak. Myslili sobi, že len teper možut vidity, jak švit i lude skutočni vyzerajut. Vtikali zo zerkalom kady tady. Nakonec nebylo kraju ani človeka, kotryj by v tym zerkali nebyl znetvorenj. Potym chcili vyletiti až do neba. Čim vyšej letili zo zerkalom, tym škaredše ša škerilo, až ho horko-ťažko utrimali. Letili furt vyšej a vyšej, až ša zerkalo zachvijalo takom strašnom grimasom, že ša jim vyšmyklo z ruk. Chpalo na zemľu i rozbilo ša na stomiliony, biliony a išči vecej kuskiv. A potim prinosilo išči vecej neščešča, jak predtym. Dachtory kusky nebyli večšy jak zerenko pisku a toty politovali po šyrym šviti. Ked dakomu chpali do oka, ostali tam. Takyj človek vidil potym šytko naspak, abo zbačil na vecoch len plany stranky. Každomu čerepku ostali toty isty vlastnosti, jaky malo zerkalo. No dachtorym ľudom chpal falatok zerkala do serca, a toto bylo strašne, bo take serce bylo jak falat ledu. Dachtory falatky zo zerkala byli taky veliky, že z nima zasklili oblaky, a cez takyj oblak ša nedalo smotrity na kamaratoch. Dachtory falatky použyli do okularoch; a potym ša ľudom plano darilo, ked si vžali okulary, žeby dobri vidili i byli spravodlivy. Ďabol ša šmijal, až ša mu brich trjas; prijemni ho to kyckalo. V lufti išči furt litajut čerepky zo zerkala. Teraz sluchajte!

Preklad: Zuzana Majorošová, 5. A, ZŠ Malcov

Záver

MOJE KORENE – MOJI KORIŇA

Účelom projektu MOJE KORENE – MOJI KORIŇA bolo vyzdvihnúť menšinový jazyk, ktorým sa ešte rozpráva v okrese Bardejov, ale aj v mnohých častiach východného Slovenska. Tento projekt sa uskutočnil za finančnej podpory Fondu na podporu kultúry národnostných menšín. Do súťaže, ktorej vyhlásenie bolo 16.4.2018, sa mohli prihlásiť žiaci prvého a druhého stupňa základných škôl. Žiaci si mohli vybrať akýkoľvek umelecký text, napr. rozprávku, bájku, povesť či príbeh a ten preložiť zo slovenského jazyka do jazyka národnostnej menšiny – rusínčiny. Vyhodnotenie súťaže sa uskutočnilo v stredu 6. júna 2018 v priestoroch študovne okresnej knižnice. Z celkového počtu súťažiacich postúpilo do záverečného hodnotenia jedenásť detí zo základných škôl v Beloveži, Gaboltove a Malcove. Deti písali text nie azbukou, ale latinkou, a tak museli vynaložiť námahu a použiť rusínske slová, ktoré vystihujú daný text. A to bolo obdivuhodné! Bolo vidieť pestrosť výrazov pre danú časť regiónu, v ktorom žijú. Zvíťazili všetci... Na ukážku boli prečítané niektoré literárne práce a odovzdané vecné ceny a diplomy.

foto: J. Marhulík

Ďalšou časťou programu bola ukážka z literárnej tvorby sestier Márie a Eriky Kostových z Kurova, ktorým vyšla kniha Rozprávky na dobrú noc – Pripovedky na dobrú nič v rusínskom jazyku. Milým spestrením tohto stretnutia bolo vystúpenie folklórnej speváckej skupiny Bilovežanka s ich rusínskym slovom a rusínskymi pesničkami. Ženská spevácka skupina z Kurova nám predviedla originálne pásmo o živote na dedine v minulosti. Súčasťou tohto podujatia bola aj výstavka predmetov používaných v domácnosti kedysi, dobových fotografií, ručných prác a časti krojov prislúchajúcich tomuto etniku. Výstavu dopĺňali výtvarné práce žiakov z obce Beloveža, výstavka kníh z fondu okresnej knižnice o Rusínoch a literárne súťažné práce.

foto: Z. Gregová

Poďakovanie patrí všetkým tým, ktorých sme oslovili, a oni veľmi ochotne nám pomohli pri príprave tohto podujatia. Učiteľom, ktorí sa venovali deťom, starostovi obce Beloveža Petrovi Mikulovi, starostke obce Kurov Márii Špirkovej, Mgr. Anne Marhulíkovej, Erike Kostovej, Jánovi Novákovi a hudobnému vydavateľstvu Video Rohaľ. Podporovateľmi nášho podujatia boli členovia Rusínskej obrody v Bardejove.

Veríme, že stretnutie s rusínskym jazykom, rusínskymi zvykmi a rusínskymi pesničkami bolo obohatením pekného popoludnia v knižnici. Zaželajme si, aby deti ve-

deli a nezabúdali, odkiaľ pochádzajú ich rodičia, dedkovia a babky, akým jazykom rozprávali, modlili sa a v akom prostredí žili.

Ludmila Matuševská, bibliografka OKDG

**KULT
MINOR**

Názov : ZBORNÍK
súťažných prác z literárnej súťaže v preklade umeleckého textu
zo slovenského jazyka do rusínskeho jazyka

Zostavila: Bc. Alžbeta Kutašovičová
Zodp. redaktor: Mgr. Iveta Michalková
Grafická úprava: Bc. Dana Ristvejová
Vydala: Okresná knižnica Dávida Gutgesela
Miesto vydania: Bardejov
Rok vydania: 2018

